

Напрямок 5. Філософія сучасної освіти.

Сучасні педагогічні технології та методики

**НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗМІСТУ
СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ТЯЖКИМИ
ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ**

Рібцун Ю. В.

*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу логопедії Інститут спеціальної
педагогіки і психології НАПН України, м. Київ, Україна*

У зв'язку з активним упровадженням на теренах України Концепції реалізації державної політики у сфері докорінного реформування середньої освіти «Нова українська школа» (НУШ) [1] розроблення науково-методичного забезпечення змісту спеціальної освіти молодших школярів із тяжкими порушеннями мовлення (ТПМ) набуває особливої значущості.

Здобувачі початкової освіти з ТПМ засвоюють навчальних матеріал з усіх предметів відповідно до типових освітніх програм для закладів загальної середньої освіти [4]. Водночас аналіз наукової, навчально-методичної психолого-педагогічної, логопедичної та психолінгвістичної літератури (Л. Андрусишина, О. Аркадьєва, Е. Данілавичюте, М. Заваденко, В. Ільяна, С. Конопляста, Р. Лалаєва, І. Мартиненко, З. Мартинюк, Ю. Рібцун, І. Садовнікова, О. Скіотіс, Є. Соботович, В. Тарасун, В. Тищенко, Л. Трофименко, Н. Чередніченко, С. Цейтлін, М. Шевченко, В. Шкловський, А. Ястребова та ін.) свідчить про наявність у дітей із ТПМ, окрім значних відставань у всіх видах мовленнєвої діяльності (слухання, розуміння, говоріння, читання, письмо), своєрідних особливостей у пізнавальному, особистісному розвитку, сенсомоториці, емоційно-вольовій сфері, соматичної ослабленості у вигляді частих головних болів, шлунково-кишкових розладів, невротичних проявів, що в цілому утруднює, а іноді й взагалі унеможливорює опанування учнями навчальних предметів, особливо мовного циклу [5].

Саме тому такі діти потребують передбаченого оновлення Державним стандартом початкової освіти, Законом України «Про освіту», Концепцією НУШ систематичного проведення комплексної корекційно-розвивальної роботи, що являє собою цілеспрямований психолого-педагогічний процес, у якому реалізуються спеціальні навчальні, розвивальні та виховні завдання, зміст яких визначається формою, ступенем тяжкості мовленнєвого порушення, механізмами його виникнення, залежністю від інших характеристик сторін психічної діяльності кожної дитини зокрема, її вікових та індивідуальних психофізичних особливостей.

Базовим навчальним планом початкової загальної середньої освіти з українською мовою навчання дітей з особливими освітніми потребами передбачено, що на корекційно-розвиткову роботу зі школярами з ТПМ відводиться 420 год. на кожен клас. З цією метою було розроблено програму з корекційно-розвиткової роботи для молодших класів закладів загальної середньої освіти, яка отримала відповідний гриф Міністерства освіти і науки України (рекомендовано МОН України, наказ № 802 від 24.07.2018 р.) [2]. У програмі репрезентовано змістове наповнення з напрямів фізично-мовленнєвого розвитку, когнітивно-мовленнєвої, емоційно-вольової сфер, навчально-мовленнєвої діяльності учнів із тяжкими порушеннями мовлення.

Модернізація спеціальної освіти знайшла своє відображення у відкритті по всій території нашої держави інклюзивно-ресурсних центрів (ІРЦ), що, своєю чергою, потребувало від науковців, зокрема Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, розроблення відповідних організаційно-методичних основ діяльності ІРЦ, сучасних технологій діагностичної та компенсаційної роботи, стандартизації навчально-методичного забезпечення навчання здобувачів початкової освіти в цілому. Саме тому науковцями був створений навчально-методичний посібник «Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів» (рекомендовано МОН України, наказ № 802 від 24.07.2018 р.), виданий за

сприяння представництва Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні та Всеукраїнської благодійної організації «Благодійний фонд Порошенка».

Міждисциплінарний теоретичний аналіз літературних джерел з проблеми дослідження дав змогу виявити контрадикторність між наявністю значної кількості розробок стосовно логопедичного інструментарію з вивчення усіх складових мовленнєвої діяльності та одночасною практичною відсутністю напрацювань у сфері дослідження пізнавального розвитку дітей із тяжкими порушеннями мовлення. Саме тому було розпочато розроблення діагностичного психолінгвістичного комплексу пізнавального розвитку молодших школярів.

Після первинної діагностики, яку здійснює команда фахівців (практичний психолог, учитель-логопед, корекційний педагог, учитель-реабілітолог) на базі ІРЦ, проводиться корекційно-розвивальна робота за такими напрямками: а) фізичний розвиток; б) мовленнєвий розвиток; в) когнітивна сфера; г) емоційно-вольова сфера; д) навчальна діяльність, у відповідності до спеціально розроблених програм, спрямованих на актуальний рівень і зону найближчого розвитку психомовленнєвої діяльності дитини та узгоджених з типовими освітніми програмами початкової освіти. Такий уніфікований (стандартизований) підхід знайшов своє відображення у розробленні важливих аспектів стандартизації навчально-методичного забезпечення навчання молодших школярів із тяжкими порушеннями мовлення.

Теоретичне значення виконаної упродовж 2018 р. науково-дослідної роботи (НДР) полягає в:

– обґрунтуванні спрямованих на модернізацію шкільної (у т. ч. інклюзивної) освіти науково-теоретичних засад стандартизації навчання молодших школярів і виокремленні загальних умов організації та проведення освітнього процесу з поліморфною групою здобувачів початкової освіти, котрі мають тяжкі порушення мовлення;

– розробленні концептуальних засад та виокремленні структурних компонентів програм з корекційно-розвиткової роботи, що допоможуть

забезпечити комплексність та цілісність освітнього процесу з виправлення (компенсації) первинних і запобігання вторинних порушень у молодших школярів;

– узагальненні імплементації змісту логодіагностичного інструментарію у спеціальних загальноосвітніх навчальних закладах для дітей із ТПМ, розробленні та змістовому наповненні діагностичної моделі багатоаспектної взаємодії пізнавальних та мовленнєвих структур, зосередженій на виявленні форми, ступеня вираженості, механізмів виникнення порушень мовлення і спрямованій на їх систематичне індивідуалізоване / диференційоване подолання.

Практична значущість НДР полягає у розробленні на засадах психолінгвістичного, командного та діяльнісного підходів, з урахуванням стану сформованості комунікативного та лінгвістичного компонентів мовленнєвої діяльності, вікових та особистісних особливостей школярів:

– програми з корекційно-розвиткової роботи «Корекція розвитку» для 1-4 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей з тяжкими порушеннями мовлення, в якій деталізовані шляхи корекційно-розвивальної роботи комплексного формування когнітивної сфери здобувачів початкової освіти;

– розділу навчально-методичного посібника «Психолінгвістичні дидактичні технології діагностики й подолання мовленнєвих порушень у молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення», в якому запропоновано діагностичний психолінгвістичний комплекс пізнавального розвитку молодших школярів;

– розділу навчально-методичного посібника «Стандартизація навчально-методичного забезпечення навчання молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення», де репрезентовані рекомендації педагогам щодо досягнення результатів навчання здобувачів освіти;

– розділу навчально-методичного посібника «Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів», в якому представлені методики оцінювання мовленнєвого та фізичного розвитку дитини [3].

Отже, розроблення науково-методичного забезпечення сприятиме удосконаленню організації, оновленню змістового наповнення та реалізації змісту спеціальної освіти, підвищенню ефективності комплексного подолання мовленнєвих порушень у дітей.

Література:

1. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу до вид.: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczyia.html>

2. Рібцун Ю. В. Допитливі співрозмовники. Програми з корекційно-розвиткової роботи з дітьми з особливими освітніми потребами (1-4 класи). – К., 2018. – 83 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до вид. : <http://lib.iitta.gov.ua/711391/>

3. Рібцун Ю. В. Комплексна психолого-педагогічна оцінка розвитку дітей з 2 до 18 років / Ю. В. Рібцун // Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навч.-метод. посіб. / За заг. ред. М. А. Порошенко та ін. – К., 2018. – С. 149–156

4. Рібцун Ю. В. Компоненти уроків у освітніх закладах для дітей із тяжкими порушеннями мовлення // Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології : Матер. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 2-3 лютого 2018 р.). – Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2018. – С. 160–163

5. Рібцун Ю. В. Особливості осіб різних вікових груп із мовленнєвими порушеннями // Шкільному психологу. Усе для роботи. – 2017. – № 9 (105). – С. 9–12